

NUTQ BUZILISHI TURLARI VA ULARNING XUSUSIYATALRI

Aripov Zoirjon, o'qituvchi,
Oripova Ominaxon, talaba,
Farg'ona davlat universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7523681>

Annotatsiya: Amaldagi barcha harakatlarimiz kommunikativdir. Imo-ishoralar, yuzlar, tovushlar, hidlar va hatto masofalar boshqalarning harakatlari, motivlari va fikrlari to'g'risida ma'lumot olish uchun ishlatilgan. Hatto harakatlarning yo'qligi ham nimadir haqida dalolat beradi. Biroq, yuqorida aytib o'tilganlardan tashqari, inson uchun yana bir element, ya'ni ramziy ma'noga ega. Ushbu ramziy element nutq orqali og'zaki ifoda etiladigan tildir.

Nutqning shakllanishi bolaning umumiy rivojlanishining asosiy xususiyatlaridan biridir. Oddiy rivojlanayotgan bolalar o'z ona tilini yaxshi o'zlashtirish qobiliyatiga ega. Nutq bola va uning atrofidagi dunyo o'rtasidagi muhim aloqa vositasiga, faqat odamlarga xos bo'lgan muloqotning eng mukammal shakliga aylanadi.

Kalit so'zlar: nutq, yozma nutq, og'zaki nutq, nutq shakllari, nutq buzilishi.

ВИДЫ РЕЧЕВЫХ РАССТРОЙСТВ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

Аннотация: все наши действия в действии коммуникативны. Жесты, лица, звуки, запахи и даже расстояния использовались для получения информации о действиях, мотивах и мыслях других. Даже отсутствие действий свидетельствует о чем-то. Однако, помимо вышеперечисленного, для человека есть еще один элемент, а именно символический. Этот символический элемент-язык, который выражается устно через речь.

Формирование речи-одна из основных особенностей общего развития ребенка. Нормально развивающиеся дети обладают хорошей способностью к овладению родным языком. Речь становится важным средством общения ребенка с окружающим миром, наиболее совершенной формой общения, свойственной только людям.

Ключевые слова: речь, письменная речь, устная речь, формы речи, нарушения речи.

TYPES OF SPEECH DISORDERS AND THEIR FEATURES

Abstract: all our actions in action are communicative. Gestures, faces, sounds, smells, and even distances were used to get information about the actions, motives, and thoughts of others. Even the lack of action indicates something. However, in addition to the above, there is another element for a person, namely symbolic. This symbolic element is language, which is expressed orally through speech.

Speech formation is one of the main features of a child's overall development. Normally developing children have a good ability to master their native language. Speech becomes an important means of communication of the child with the outside world, the most perfect form of communication peculiar only to people.

Keywords: speech, written speech, oral speech, forms of speech, speech disorders.

KIRISH

Mustaqillik yillari tom ma'noda O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti istiqbolini belgilash, jahon hamjamiyati mamlakatlari safidan munosib o'rin egallashga intilish yo'lidagi keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirish bilan kechmoqda. Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribalarini o'rganish, mahalliy shart-sharoit, iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlarning amalga oshirilayotganligi yangidan-yangi yutuqlarga erishishni ta'minlamoqda.

Turli sohalarida yo‘lga qo‘yilayotgan xalqaro hamkorlik garchi o‘z samarasini berayotgan bo‘lsa-da, biroq, milliy mustaqillikni har jihatdan mustahkamlash, erishilgan yutuqlarni boyitish, mavjud kamchiliklarni tezkor bartaraf etish jamiyat a‘zolaridan alohida fidokorlik, jonbozlik, shijoat va qat’iyat ko‘rsatishni talab etmoqda.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYA

Inson husni chiroyli bo‘lishi go‘zallikni to‘liq ta‘minlab bera olmaydi. Chiroyli talaffuz, nutqning ravonligi ham ko‘rk aslida. Lekin mana shu ko‘rkka ziyon yetkazuvchi va zararlovchi omil bu – nutq buzilishidir. Dunyo miqyosidagi statistik ma‘lumotlarga ko‘ra nutq nuqsonlarining soni ko‘payib bormoqda, shuning uchun bolalar va o‘smirlarda nutq kamchiliklarini oldini olish dolzarb muammo bo‘lib qolgan. Bizning mamlakatimizda nutq kamchiliklariga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion-tarbiyaviy va pedagogik ishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Nutq kamchiliklarini erta aniqlash, korreksion ta‘lim va tarbiyani tashkil qilish va ta‘lim-tarbiyaning uslublari masalasini hal qilish bo‘yicha ma‘lum miqdorda yutuqiarga erishilgan. Ko‘p hollarda maxsus ta‘sir etish yo‘llari orqali bolalardagi turli xil nutq patologiyalarini oldini olishga erishilmoqda. Bolalardagi nutq kamchiliklarini o‘z vaqtida oldini olish nerv- psixik kasalliklarni oldini olish bilan uzviy bog‘liqdir. Bu davolash, pedagogik va ijtimoiy ta‘sirlarni o‘z ichiga olgan kompleks tadbirlar orqali amalga oshiriladi.

Nutqning normal shakllanishi uchun miya yarim korteksining ma‘lum bir yetuklikka erishishi, artikulyar apparatning shakllanishi va eshitishning saqlanib qolishi kerak. Yana bir ajralmas shart - bu bolaning hayotining birinchi kunlaridan boshlab to‘liq huquqli nutq muhiti. 1 yoshdan 6 yoshgacha bo‘lgan nutqni rivojlantirishning asosiy ko‘rsatkichlari keltirilgan.

Nutq buzilishi bo‘lgan bolalar - bu normal eshitish va buzilmagan aql bilan nutq rivojlanishida og‘ish bo‘lgan bolalar. Nutq buzilishlari xilma-xil bo‘lib, ular talaffuzning buzilishi, nutqning grammatik tuzilishi, lug‘atning kambag‘alligi, [shuningdek](#), nutq tezligi va ravonligining buzilishida namoyon bo‘lishi mumkin.

Og‘irlik darajasiga ko‘ra, nutq buzilishlarini davlat maktabida o‘qishga to‘sqinlik qilmaydiganlarga va maxsus tayyorgarlikni talab qiladigan og‘ir kasalliklarga bo‘lish mumkin. “Nutq buzilishi, nutqiy muomalaning cheklanganligi bola shaxsining shakllanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi, aslida bo‘lmagan ruhiy buzilishlarni, hissiy-irodaviy sohaning o‘ziga xos xususiyatlarini keltirib chiqarishi, uning xarakteridagi salbiy fazilatlar (tortinchoqlik, qat’iyatsizlik, odamovilik, salbiylik, nom ukam m allik tuyg‘usi)ning rivojlanishi uchun yo‘l ochib berishi mumkin”[1, 6]. Bularning barch

Biroq, ommaviy bolalar muassasalarida nutqni buzilgan bolalar ham alohida yordamga muhtoj. Ko‘pgina "umumiy ta'lim" bolalar bog'chalarida nutq terapiyasi guruhlar mavjud bo‘lib, ularda bolalarga nutq terapevti va maxsus ta'limga ega o‘qituvchilar yordam beradi. Nutqni [tuzatishdan tashqari](#), bolalar xotira, diqqat, fikrlash, umumiy va nozik motorli ko‘nikmalarni rivojlantirish bilan shug‘ullanadilar, savodxonlik va matematikani o‘rgatadilar. Umumta‘lim maktablari qoshidagi logopediya markazlarida maktab yoshidagi bolalarga yordam ko‘rsatilmoqda. Nutq markazlariga talaffuzida nuqsoni bor, nutqni rivojlanmaganligi [sababli yozishda nuqsoni bor, duduqlangan bolalar](#) yuboriladi. Maktabdagi nutq terapiyasi mashg‘ulotlarining muvaffaqiyati ko‘p jihatdan oilaning to‘g‘ri nutq ko‘nikmalarini mustahkamlashga qanchalik hissa qo‘shishiga bog‘liq.

“Og‘ir nutq buzilishlarida bolalarni ommaviy bolalar muassasalarida o‘qitish mumkin emas, shuning uchun og‘ir nutq buzilishi bo‘lgan bolalar uchun maxsus bolalar bog'chalari va maktablar mavjud. Og‘ir nutq buzilishining asosiy belgisi - bu oddiy eshitish va buzilmagan aql

bilan og'zaki aloqa vositalarining aniq cheklanishi. Bunday kasalliklardan aziyat chekadigan bolalarda nutq zaxirasi kam, ba'zilar esa umuman gapirmaydi. Bu holatda boshqalar bilan muloqot juda cheklangan. Ushbu bolalarning aksariyati ularga aytilgan nutqni tushunishga qodir bo'lishiga qaramay, ularning o'zlari boshqalar bilan og'zaki muloqot qilish imkoniyatidan mahrum. Bu bolalarning jamoadagi qiyin pozitsiyasiga olib keladi: ular tengdoshlari bilan o'yinlarda, ijtimoiy faoliyatda ishtirok etish imkoniyatidan to'liq yoki qisman mahrum"[2, 45]. Bunday sharoitlarda muloqotning rivojlanayotgan ta'siri minimaldir. Shu sababli, aqliy rivojlanish uchun [yetarli imkoniyatlarga qaramay](#), bunday bolalar ikkilamchi aqliy zaiflikni boshdan kechirishadi, bu ba'zida ularni noto'g'ri intellektual jihatdan past deb hisoblashga asos beradi. Bu taassurot savodxonlikni o'zlashtirishda, arifmetik masalalarni tushunishda kechikish bilan kuchayadi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

Og'ir nutq buzilishlari uchun xarakterli xususiyat uning umumiy rivojlanmaganligi bo'lib, u nutqning tovush va leksik, grammatik jihatlarining pastligida namoyon bo'ladi. Natijada og'ir nutq buzilishi bo'lgan bolalarning aksariyatida fikrlash, [nutqni umumlashtirish](#), o'qish va yozishda qiyinchiliklar mavjud. Bularning barchasi aqliy rivojlanishning birlamchi saqlanishiga qaramay, fan asoslarini o'zlashtirishni qiyinlashtiradi.

Muloqotga urinishda o'zining pastligi va kuchsizligini anglash ko'pincha xarakterdagi o'zgarishlarga olib keladi: izolyatsiya, negativizm, zo'ravon hissiy buzilishlar. Ba'zi [hollarda apatiya](#), befarqlik, letargiya, e'tiborning beqarorligi mavjud. Bunday reaksiyalarning zo'ravonligi bolaning joylashgan sharoitlariga bog'liq. Agar uning nuqsoniga e'tibor qaratilmasa, nutqning noto'g'riligi beozor so'zlar bilan ta'kidlanmasa, ular uni tushunishga va jamiyatdagi qiyin vaziyatni engillashtirishga har [tomonlama harakat qiladilar](#), bolaning shaxsiyatida reaktiv qatlamlar kamroq bo'ladi. Odatda, to'g'ri pedagogik yondashuv bilan bolalar og'zaki va yozma nutqni o'zlashtiradilar, maktab bilimlarining zarur miqdorini o'rganadilar. Nutqning rivojlanishi bilan birga, qoida tariqasida, psixikadagi ikkilamchi o'zgarishlar ham yo'qoladi.

Nutq buzilishlari orasida eng ko'p tarqalgan kamchilik bu – dislaliyadir. Dislaliya grekcha so'zdan olingan bo'lib, dis-buzilish, laliya-nutq degan ma'nolarni anglatadi. Bu kasallik yengil formadagi nutq buzilishi hisoblanib, uni vaqtida to'g'ri tashxislash va davolash orqali bartaraf etish mumkin. Har qanday bola dislaliyadan aziyat chekishi mumkin, ammo tilni rivojlantirish va o'zlashtirishga ta'sir qiluvchi xavf omillari mavjud.

Dislaliya quyidagi alomatlariga ega bolalarda uchrash ehtimoli ko'proq:

- *o'qishda nuqsonlari yoki alohida ehtiyoji bo'lgan bolalar;
- *haddan tashqari stimulatsiya yoki demotivatsiyaga uchragan bolalar;
- *iqtisodiy resurslarga ega bo'lmagan, oila qaramog'isiz yoki ziddiyatli muhitli oilada o'sgan bolalar;
- *agressiv bolalar yoki g'azabni nazorat qilish muammolari bo'lgan bolalar.

Dislaliya kelib chiqishi va namoyon bo'lishiga ko'ra bir qancha turlari mavjud. Shulardan biri fiziologik dislaliya bo'lib, dislaliyaning eng ko'p tarqalgan turlaridan biridir. Bu nutq apparati organlarining yetuk emasligi bilan tavsiflanadi. Agar bola 4 yoshga to'lgunga qadar bu bosqichdan o'tmasa, shubhasiz, yanada jiddiy patologiya kelib chiqishi mumkin. Fiziologik yoki evalutsion dislaliya vaqt o'tishi bilan yo'qoladi, lekin o'z-o'zidan emas.

Audiogenik dislaliya.

Hamma dislaliyalar nutq apparatidagi muammolarning natijasi emas. Audiogenik dislaliya odamning eshitish tizimida muammolarga duch kelganida paydo bo'ladi. Bu esa og'zaki lingvistik kodni egallashga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bolada eshitish idrokida muammolar paydo bo'lganda, u talaffuzida muammolarga duch keladi.

Funksional dislaliya.

Funksional dislaliya – bu nutqning periferik organlarining atipik faoliyatining mahsulidir. U tilning artikulyatsiya jarayonida namoyon bo'ladi, ayniqsa, "r", "s", "z", "l", "k" va "ch" fonemalarining yasashida yaqqol ko'rinadi. Dislaliyaning bu turi eng keng tarqalgan. Bu, shuningdek, bola bajaradigan ijtimoiy-madaniy kontekst tomonidan ishab chiqariladi. Quyidagi sabablar bu kasallikni keltirib chiqarishi mumkin:

- *past ijtimoiy-madaniy va iqtisodiy daraja;
- *oilaning bola tarbiyasiga qiziqishining yo'qligi;
- *pedagogik qarovsizlik;
- *oiladagi ikki tillilik.

Organik dislaliya

Organik dislaliya nutq apparati organlarining noto'g'ri shakllanishi bilan kelib chiqadi. Qaysi nutq a'zosida kamchilik bo'lishiga ko'ra:

- *organik lab dislaliyasi;
- *organik til dislaliyasi;
- *organik stomatologik dislaliya;
- *palatal organik dislaliyalar;
- *burunning organik dislaliyasi;
- *mandibulyar organik dislaliyalar.

Agar bola nutq apparatidan to'g'ri foydalanmasa, u so'zlarni noto'g'ri talaffuz qiladi.

Dislaliyani qanday davolash mumkin?

Dislaliya bilan kurashish uchun eng yaxshisi nutq terapevti yoki til terapevti orqali erta tashxis qo'yish va aralashuvdir. Dislaliyaning har qanday turini to'g'ri terapiya bilan yaxshilash mumkin.

Dislaliya terapiyasi tilni ishlab chiqarishda harakat qiluvchi mushaklarni kuchaytirish va to'g'ri ishlatish uchun mashqlardan iborat. Nafas olish, yuz ifodasi va talaffuz ritmi ustida ham ishlanadi. Biroq, davolash faqat nutq terapevtiga yoki til terapevtiga bog'liq bo'lmaydi, balki bolaning oilasi, ijtimoiy va maktab muhitiga ham bog'liq bo'ladi.

Bundan tashqari, logopedik ta'sir ham muhim ahamiyat kasb etadi. Quyida logopedik ta'sirning asosiy maqsadi bilan tanishib chiqamiz:

- nutq tovushlarni bilishi va ularning idrokida aralashtirib yubormaslik kerak;
- bir tovushni ikkinchisidan akustik belgisi bo'yicha ajrata bilishi;
- normal talaffuz qilingan tovushdan noto'g'ri talaffuz qilingan tovushni ajrata bilishi;
- o'zi talaffuz qilgan tovushni eshitib, nazorat qila bilishi va sifatini baholashi;
- tovushning normal akustik effektini hosil qiluvchi artikulyatsion holatini bajara olishi;
- nutqning hamma turlarida tovushlardan o'rinli foydalanish.

Logopedik mashg'ulotlar haftasiga 3 marta muntazam ravishda o'tkaziladi. Ota-onalar bilan birgalikda uy sharoitida ham mashg'ulotlar o'tkazilishi lozim (logoped topshiriqlari asosida). Mashg'ulotlarni har kuni 2-3 marta 5-15 daqiqa davomida o'tkazish lozim.

XULOSA

Nutq kamchiligiga ega bolalarni tarbiyalash jarayonida ota-onalar va pedagoglar doimo o'z xulq-atvorini va o'zining mavqeyini anglashi lozim. O'zaro tushunish, rag'batlantirish, o'zaro hurmat, tartibni saqlash, oila a'zolari o'rtasidagi singari pedagog va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir nutq kamchiligiga ega bolalardagi psixogen reaktiv holatlar profilaktikasida jiddiy rol o'ynaydi. Xususan, ushbu holat duduqlanuvchi o'quvchilar uchun dolzarbdir. Bolalar nutqiy nuqson bilan bog'liq shaxsiy kechinmalar, nutq qo'rquvi, nutqiy muloqotni talab qiluvchi vaziyatdan qochish va hoakazo holatlar kuzatilsa, logoped o'z ishida muhim psixoterapevtik aksentni kuchaytirishi lozim. Bu aksent va psixoterapiya shakllari har doim bola yoshiga va uning individual psixologik ta'sirlanish xususiyatlariga bog'liq bo'ladi. Nutqiy nuqson belgilarini yaxshi bilish va hisobga olish zarur, shuningdek, uning to'liq kompensatsiyasi ham e'tiborga olinadi. Buning natijasida har bir bolani har tomonlama sinchikovlik bilan o'rganish, nutq kamchiligiga ega bolalar korreksion ta'lim-tarbiyasining yuqori darajadagi variantini tuzishda alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilogopedning guruhdagi barcha bolalarning individual xususiyatlarini aniq bilishi nuqsonni bartarf etish imkoniyatini belgilashga yordam beradi, buning uchun kerakli muddatlarni o'rganish, umumta'lim maktablari dasturi bo'yicha o'qitishga qarab oldindan baho berish imkonini beradi.

Adabiyotlar:

1. Ayupova M.Y. Logopediya. Darslik. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Toshkent, "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti", 2007.
2. Ya.Mo'minova, M.Qahramonova. Logopediya terminallarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. Toshkent, "O'qituvchi", 1988.
3. Микшина Е.П. и др. Методика формирования и развития устной речи. Москва, 2001.
4. Сазанова.С.Н. Развития речи дошкольников с общим недоразвитием речи. Изд-во. Академия. М., 2003.
5. Jabborova, M. (2021). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE SOCIAL DEVELOPMENT OF SOCIETY. *Экономика и социум*, (6-1), 129-132.
6. Jabborova, M. (2022). BO'LAJAK PEDAGOGLARNI TAYYORLASH TIZIMIDA MALAKAVIY AMALIYOTNING ROLI. *Scientific progress*, 3(4), 167-173.
7. Karimov, U., Karimova, G., & Makhamadaliev, L. (2022). The role and significance of spiritual values in youth education. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(2), 181-185.
8. Karimova, G., & Makhamadaliev, L. (2022). The importance of innovative ideas in increasing the effectiveness of education. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(6), 143-148.
9. Арипов, З., & Сайдумарова, М. (2021). Zamonaviy o'qitish metodlari orqali iqtidorli o'quvchilarni tarbiylash va rivojlantirish. *Общество и инновации*, 2(12/S), 86-92.
10. Арипов, З. Т. (2020). ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВОЙ ГОТОВНОСТИ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ К ОБУЧЕНИЮ. In *ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 108-112).
11. Toirjonovich, A. Z. (2022). XALQ O'YINLARINING ETNOPEDAGOGIK TASNIFI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 77-81.

12. Toirjonovich, A. Z. (2022). BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 92-96.
13. Kipchakova, Y. (2021). METHODOLOGICAL AND DIDACTIC ASPECTS OF INFORMATION AND INTELLECTUAL CULTURE IN THE EDUCATION OF A DEVELOPED GENERATION. *Экономика и социум*, (6-1), 156-159.
14. Kipchakova, Y. X., & Kodirova, G. A. (2020). INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION. *Теория и практика современной науки*, (5), 29-31.
15. Bakhrom, B. (2022). Information technologies in physical culture and sports. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(10), 288-292.
16. Халлокова, М. (2022). Нодавлат таълим муассасаларида таълим тизимини модернизациялаш. *Общество и инновации*, 3(1), 151-157.
17. Khalloкова, M. E. (2021). CRITERIA FOR NON-EDUCATIONAL INSTITUTIONS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION. *World Bulletin of Social Sciences*, 5, 52-55.
18. Karimov, U., Karimova, G., & Makhamadaliyev, L. (2022). The role and significance of spiritual values in youth education. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(2), 181-185.
19. Ummatqulov, T. (2022). INSON SOG‘LOM BO‘LISHIDA VALEOLOGIYA FANINING AHAMIYATI. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 2(12), 80-88.
20. Матмусаева, М. А. (2017). Оилада болаларни меҳнатга ўргатиш. *Молодой ученый*, (4-2), 23-24.
21. Матмусаева, М. А. (2019). ИНТЕГРАЦИЯ В РАЗВИТИИ ЧУВСТВА РОДИНЫ В ВОСПИТАНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ НА ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЗАНЯТИЯХ. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (3-4), 103-106.
22. Матмусаева, М. А. (2016). ТАЛАБАЛАР ПОРТФОЛИОЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШ ШАРОИТЛАРИ. In *Сборники конференций НИЦ Социосфера* (No. 9, pp. 129-131). Vedecko vydavatel'ske centrum Sociosfera-CZ sro.
23. Матмусаева, М. А. (2016). ТАЛАБАЛАРНИНГ ЎҚУВ ФАОЛИЯТЛАРИНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШНИНГ ИННОВАЦИОН ХАРАКТЕРИ. In *Сборники конференций НИЦ Социосфера* (No. 9, pp. 127-128). Vedecko vydavatel'ske centrum Sociosfera-CZ sro.
24. Maxamadaliyevna, Y. D., & Matmusaeva, M. (2021). On Lingvofolcloristic Units. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 169-171.
25. Матмусаева, М. (2022). МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАСАСИ-МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАР ИЖТИМОЙ ТАРБИЯ МАСКАНИ. *IJODKOR O‘QITUVCHI*, 2(20), 130-132.
26. Matmusayeva, M. A., & Rustamova, N. A. (2021). DEVELOPING LOGICAL THINKING IN PRESCHOOL CHILDREN. *Theoretical & Applied Science*, (6), 658-660.
27. Azamovna, M. M. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF PRESCHOOL CHILDREN.
28. Rasulova, A., & Karimov, U. (2022). Socio-Pedagogical aspects of the formation of reading culture and skills. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(4), 114-118.